

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจาก กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทขึ้น เพื่อสนองนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยในเชิงประมาณ 2523 ได้ดำเนินการโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท เพื่อสนองนโยบายการจัดการศึกษาให้เหมาะสมประสานสัมพันธ์กับความต้องการของท้องถิ่นและตลาดแรงงาน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ต่อมาในเชิงประมาณ 2525 ได้ดำเนินการโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท กลุ่มที่ 2 เพื่อสนองนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท โดยเฉพาะชนบทยากจน ซึ่งรัฐบาลถือว่าเป็นเป้าหมายหลักและเร่งด่วน และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมมือกันดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท จึงเป็นการจัดการศึกษาเพื่อประชาชน และเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยการส่งเสริมให้โรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีส่วนพัฒนาชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน ขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนได้มีส่วนในการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนนั้นด้วย และในการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่สามประการคือ สอนและอบรมนักเรียน สอนประชาชน และบริการชุมชน

การดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานคือความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยโรงเรียนช่วยพัฒนาชุมชนและชุมชนช่วยพัฒนาโรงเรียน ซึ่ง Sumption and Engstrom (1966 : 150-151) ได้กล่าวว่า เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานเพราะโรงเรียนเป็นของประชาชนทุกคนในชุมชนนั้น โรงเรียนควรตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกคน ทรัพยากรของชุมชนทั้งทรัพยากรบุคคลและอื่น ๆ ควรจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์คือโรงเรียนและโรงเรียนจะควรร่วมมือกับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนโดยทั่วถึงกัน เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชน การดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ทั้งการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาเป็นการให้ประชาชนในชุมชนได้ตัดสินใจอนาคตของตนเองในการที่จะให้บุตรหลานของตนได้รับความรู้ เป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในการที่จะเลือกรับความเปลี่ยนแปลง เป็นรากฐานสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นการยอมรับในศักดิ์ศรีของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากโครงการโรงเรียนชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้น คณะทำงานโครงการโรงเรียนชุมชนได้ให้ความหมายของโรงเรียนชุมชนไว้ว่า โรงเรียนชุมชนคือโรงเรียนเพื่อประชาชนทุกเพศทุกวัย นอกจากสอนนักเรียนในโรงเรียนแล้ว ยังสอนประชาชนในชุมชน และให้ประชาชนมารับบริการทางการศึกษาและบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนมีอยู่อีกด้วย และถือว่าประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการทางการศึกษาที่จัดขึ้นโดยมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนและโรงเรียนชุมชนพยายามนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดในการดำเนินงานของโรงเรียนและดำเนินการโดยวิธีการตามระบอบประชาธิปไตย (สนั่น อินทรประเสริฐ และ นพ.วิทย์ จันทน์หอม 2518 : 146) นอกจากนี้ในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา Sanchit Sukontasap (1978 : 130) กล่าวว่า โรงเรียนชุมชนต้องมีการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน สมาชิกในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของกลุ่ม

ดังกล่าวจะช่วยแก้ปัญหาของชุมชนและโรงเรียนซึ่งน่าจะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนด้วย และเมื่อกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ก็ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังจะเห็นได้จากข้อควรคิดในการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท ก่อ สวัสดิศัพทนิชย์ (2522 : 1) ได้กล่าวว่า ในการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท ผู้บริหารและคณะครูจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการเรื่องโรงเรียนชุมชนซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า โรงเรียนชุมชนเป็นโรงเรียนซึ่งสร้างขึ้นมา เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกเพศทุกวัยในชุมชนนั้น โรงเรียนจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและจะต้องให้บริการแก่ชุมชน ทั้งนี้ในการดำเนินการของโรงเรียนชุมชน จึงต้องมีตัวแทนของประชาชนในชุมชนนั้นมามีส่วนร่วมรับรู้รับเห็นในกิจการของโรงเรียนด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว แต่จากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา พระประชาปสนุนชโยโม (2527 : 5) กล่าวว่า ทางราชการพยายามจัดให้มีโรงเรียนชุมชน แต่ก็มักจะเป็นโรงเรียนชุมชนแค่อี้อ เพราะชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างจริงจังอะไร ข้าราชการและครูยังเป็นผู้ที่ตัดสินใจอนาคตของชาวบ้านอยู่อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกันกับการที่ Snanchit Sukontasap (1978 : 130) พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน สมาชิกในชุมชน และผู้แทนประชาชนในโรงเรียนชุมชนอยู่ในระดับต่ำ สำหรับการดำเนินการตามโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท โรงเรียนในโครงการได้ถูกกำหนดทิศทางการทำงาน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนและเตรียมความพร้อมในการทำงานของโรงเรียนในโครงการ แยกต่างไปจากโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนโรงเรียนในโครงการมากขึ้นโดยลำดับ ซึ่งรัฐจะต้องรับผิดชอบลงทุนในการจัดการศึกษาดังกล่าวค่อนข้างสูง การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท โดยทำการศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้ง

ในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือร่วมมือในกิจการของโรงเรียน และในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน และทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโรงเรียน จากประชาชน และจากส่วนอื่น ๆ โดยทำการศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนถิ่นโอกาสวิทยา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นโรงเรียนหนึ่งในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

โรงเรียนถิ่นโอกาสวิทยา เปิดทำการสอนครั้งแรกในปีการศึกษา 2502 เป็นโรงเรียนมัธยมสามัญ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จนกระทั่งในปีการศึกษา 2517 จึงเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา เพื่อสนองตอบต่อความต้องการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประชาชนในตำบลบ้านถิ่น ตำบลสวนเขื่อน ตำบลทุ่งโฮ้ง และตำบลเหมืองหม้อ โรงเรียนถิ่นโอกาสวิทยา ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือร่วมมือ จากชุมชน กว้างก็ตลอดมา โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โรงเรียนช่วยพัฒนาชุมชนและชุมชนช่วยพัฒนาโรงเรียนจนเป็นแบบอย่าง และได้รับคัดเลือกจากกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทในปีการศึกษา 2523 และจะสิ้นสุดโครงการในปีการศึกษา 2527 ในปีการศึกษา 2526 โรงเรียนจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3) จำนวน 17 ห้องเรียน มีนักเรียน 770 คน ครู-อาจารย์ 44 คน และโรงเรียนมีปรัชญาของโรงเรียนคือ ให้การศึกษาอบรมจริยา บริการประชา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัญหา อุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท เป็นการศึกษาเฉพาะ

กรณีในโรงเรียนดินโสภาวิทยา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

2. ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน จากประชากรที่อยู่นอกโรงเรียน โดยศึกษาเฉพาะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบล หมู่บ้านที่เป็นพื้นที่บริการของโรงเรียนที่ ทำการศึกษา คณะกรรมการโรงเรียนเฉพาะผู้ที่มีบทบาทในโรงเรียนหรือผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่บริการของโรงเรียนเท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้ในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ในการที่จะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางบริหารโรงเรียนโดยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและแก้ไขปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียนอย่างเป็นทางการ และไม่ใช่ว่าทางการ โดยปัจเจกบุคคล และกลุ่มบุคคล ทั้งในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการของโรงเรียน และในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน

โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งในโครงการเงินยืมเพื่อพัฒนาการศึกษา เริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2523 และจะสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินการในปีการศึกษา 2527

ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ หมายถึง บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ และบุคลากรที่ทำการสอนหรือปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนดินโสภาวิทยา ขณะทำการวิจัยในปีการศึกษา 2526

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปกครองดูแล ตำบล หมู่บ้าน ในพื้นที่บริการของโรงเรียนคือ ตำบลบ้านดั้น ตำบลสวนเขื่อน ตำบลทุ่งโฮ้ง และตำบลเหมืองหม้อ

กรรมการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท หมายถึง บุคคลผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ทำหน้าที่ ให้คำปรึกษา สนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการของโรงเรียน

ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง บิดา มารดา หรือผู้ปกครองนักเรียน ที่ให้การอุปการะ สนับสนุนการศึกษาของนักเรียนโรงเรียนถิ่นโอกาสวิทยา และมีภูมิลำเนาอยู่ใน ตำบลบ้านดั้น ตำบลสวนเขื่อน ตำบลทุ่งโฮ้ง และตำบลเหมืองหม้อ ขณะทำการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร ประกอบด้วย

1. ประชากรที่อยู่ในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารและครู-อาจารย์ จำนวน 44 คน ใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย

2. ประชากรที่อยู่นอกโรงเรียน ประกอบด้วย

2.1 ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 26 คน ใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย

2.2 กรรมการโรงเรียนที่มีใช้บุคคลที่อยู่ในโรงเรียน หรือผู้นำท้องถิ่น จำนวน 12 คน ใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย

2.3 ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 612 คน ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ร้อยละ 10 ของจำนวนประชากร ได้กลุ่มตัวอย่าง 61 คน ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (structured interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารและครู-อาจารย์ ผู้นำท้องถิ่น กรรมการโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และคำถามแบบปลายเปิด (open - ended) ประกอบด้วยข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ รวม 3 ข้อคือ

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท ทั้งในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือร่วมมือในกิจการของโรงเรียน และในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งที่เกิดจากโรงเรียน ประชาชนและอื่น ๆ

2. แนวทางในการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. แบบบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแบบบันทึกข้อมูล ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเอง เพื่อใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ในช่วงเวลาที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยบันทึกเหตุการณ์ที่พบเห็น บุคคล วัน เวลา สถานที่ ที่ทำการสังเกตเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การแจกแจงความถี่ หากคำร้อยละ วิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

ลำดับชั้นในการ เสนอผลการวิจัย

รายงานผลการวิจัย ให้นำเสนอเป็น 5 บท ตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย ค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับชั้นในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย สำระสำคัญ 3 ประการ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท และข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนที่ทำการศึกษา

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกตการมีส่วนร่วมของประชาชนใน ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับ

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและขอเสนอแนะ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และขอเสนอแนะ